

עם ספרו של ז. י. אנכי

רכים, בהמית-נפש ותוך קרבה שבעין ובלב קסם אל האלגיות השקטה שהיתה נסיכה עליה נוף-שקיעה! ואחר-כך, כאשר עזב אנכי מאחוריו את העיירה, נעקר ממעגל הרומנטיקה החב"דית ובא לתנות יגון הנשמות של תועי הדור, המחפשים והנבוכים, כשארץ לוול-טארמאנים ולגבריאליים ולקרובים, למינות ולמאגניות, לחנות ולמירות — כמה נצמדנו אז לאנכי! אותה שממת-נפש וערגת-נפש כאחת של בני הדור, הרצוצים ומאוכזבים, ספיחי החברה ופליטי החיים, עקורי המעגל ותללי המהפכה — הרי הם שדובבו את שפי-תיו של אנכי, הרי מאתנו ינק אז ואת יגון-חיינו תיבה!

מה שעשה ברנר באמזרות שהניתוח ושיפמן בהארה זרקורית וגנסין בתור גה-נפש תהומית — עשה אנכי בעדיי ביה ובהמית-נפש. ולאחר ששבענו המרוויהם הכבדים של אלו באנו אל אנכי להתבשם מעדינותי, להסתופף בצלו של האיש הנהיר, הרך השקט, הוא שריכך במקצת את היגון, את אנכי בשלישיה הגדולה הזאת לא נשר כת לעולם.

ומדי אקרא עתה את כל הסיפורים האלה בעברית מהודשת ומרועננת, אני מרחף לא „בין שמים וארץ“, אלא בימי נעורים יצוקי תן וערגה, שב אני לחדרו הבודד והחביב עליו בריקותו ובשממונו לפני, כלפני רבים מאתנו, נתחדש בספרו של אנכי העולם, נינער מאבק הזמן ונתברקו ימים יפים, ימי החלומות המאבקים, ימי חיינו שגור, טעם כל קדרותם וסיוטם, היו כה יפים ומלבבים, וירחש לבי הודיה לזלמן יצחק אנכי!

נתן גרינבלאט

יש וקריאתך בספר כמה נכניסה לבית חדש על כליו ורהיטיה, שפעם ירחיבו את עיניך בהידורם וירגיזו ופעם גם יזעזעו בהיספוסם.

ויש — ואתה קורא ספר ודומה עיניך, ששבת למכורתך החביבה, שהכל בה חביב ויקר: הנה המקומות בהם הההלכת, הגית והלמת, ושוב ישבו עליך הנועם והחן של ימי הנעורים, כזה היה לי הספר של ז. י. אנכי „בין שמים וארץ“ („עם עובד“).

אי פתחתיו — ונתרחפו לפני דמויות כרובות כל כך, נעימות, נסוכות-קסם, וקמו לפני הימים שקראתי-כל סיפור וסיפור מהספר וכיצד נתרשמתי מהם או והאמת היא, שהרשמים מסיפורי אנכי בשעת-הופעת כל אחד ואחד מהם היו מלבבים ממש, לא אשכח את היום שבו נפלה לידי תיבת „השלח“ עם ה„ינוקא“, היה זה בלי שמץ הפרוזה מארבע בחיי הקודאים הצעירים, כאילו נתגלה לפנינו איזה נהמן חדש ורענן יותר מאז של פיאברג, איזה עלם המידות היה הינוקא, וכמה עמוקה וטראגית היתה נפשו המסוערת, נהמן כיב, את הנר ביום-כיפורים והינוקא — התפרץ, התמרד בשעה גדולה הרת גורל לחסינות החב"דית, וכמה רעד הנו לגורלו של הינוקא הבודד, התועה המקריב את אהבתו את רעיונותיו הגדולים וצולל לתהום!

וכשהופיעו סיפוריו של אנכי ב„לייטערארישע מאנאטשריפן“ — „אלחנן“ ועוד, כמה מתוקה היתה האלגיה ששפ" עי או סיפוריו! אלחנן המחפש היגע למיאחו בכוחות הגדולים, השבור, המלא-אנכולי — כמה חמה הלב לדמות דיוקנים זזו כל אותו נוף חסידי חב"די שחיאר אותו אנכי בצבעים